

O'ZBEKISTON VA BELARUS DAVLATLARINING MUSTAQIL DAVLATLAR HAMDO'STLIGI TASHKILOTI DOIRASIDAGI HAMKORLIK ALOQALARI

Ataxanov Baxtiyor

*"University of business and science" Nodavlat
oliy ta'lim muassasasi katta o'qituvchisi, tarix
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Annotatsiya: Mazkur maqola O'zbekiston va Belarus davlatlarining hamkorlik aloqalarida Mustaqil davlatlar hamdo'stligi tashkilotining tutgan o'rni, tashkilot doirasida va tashkilotni rivojlantirish doirasidagi pozitsiyalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: davlataro munosabatlar, ekspansiya, mustaqil tashqi siyosat, ekstremizm, terrorism, separatizm.

Kirish:

Davlatlararo munosabatlar jahon xalqlarining o'zaro aloqalari darajasiga aylanganidan keyin, bu aloqalar har tomonlama siyosiylik masalasini taqazo eta boshladi. Bu o'rinda, davlatlararo chegaralarning paydo bo'lishi, davlatlarning kuch-qudratini ortib borishi, ichki tuzilmaviy faoliyatining mustahkamlab borishi davlat mustaqilligi tushunchasini ustuvor jihatga olib chiqilishiga sabab bo'ldi. Shu bilan bir qatorda, chegaradan tashqarida bo'lgan mamlakatlar bilan aloqa o'rnatish va hamkorlik qilish uchun alohida yo'nalish sifatida tashqi siyosat yuritish davlatlarning diplomatik muassasalarining shakllanishiga turtki berdi.

XX asrning boshlariga qadar, davlatlarning yangi hududlarni egallashga intilishi, ularning xorijiy chegaralarga chiqishi go'yoki tabiiy xolatdek edi. Kuchli davlatlar tomonidan amalga oshiriladigan ekspansiyalar kuchsiz xalqlarning ularga tobe bo'lishiga, kuchli davlatlarning tili, dini va madaniyatini qabul qilishga majburlanar edi. Davlatlar o'rtasidagi ixtiloflar avval kuch ishlatish vositasida xalq qilinib, so'ngra murosa qilish yo'llarini izlab topishga qaratilgan harakat boshlanar edi.

Davlatlar o'rtasidagi tortishuvlar va ixtiloflar birnecha minglab yillar davom etgan urushlarga aylanib turdi. Insoniyat sivilizatsiyasi 56 asrga teng bo'lsa, shundan faqat uch asri (294 yil) tinch o'tgan davr bo'ldi. Tarixda 8000 ta tinchlik bitimlari tuzilganli qayd etilgan bo'lib, ularning ko'pchiligi «abadiy muddatlar»ga tuzilgan edi. Lekin ularning o'rtacha amal qilish muddati xech qachon o'n yildan oshmagan edi[1].

Metodologiya va adabiyotlar muhokamasi:

Tashqi siyosatning oxirgi maqsadi tinchlikka erishish ekanligiga doir g'oyalar ham tinimsiz urushlar ro'y berishi uchun to'siq bo'lolmadi. Bu davrlar tashqi siyosating mohiyatida tinchlik, adolat, muzokara, xalqlarning tengligi, farovonligi tushunchalari emas, aksincha, kuch-qudratni namoyon etish, hududlarni kengaytirish, shovinistik dunyoqarash maqsadi yotar edi. Kuchli davlat o'zining dini,

madaniyati, urf-odati va tilini majburan singdirish hamda istilo qilingan kuchsiz davlatlarning xalqlarini qaram qilish, xom-ashyo bazasiga aylantirish uchun harakat qilar edi.[2]

O'zbekiston ham mustaqilligining ilk yillaridan boshlab mustaqil tashqi siyosat, xalqaro maydonda teng huquqli tarzda ishtirok etish, xalqaro huquqiy me'yorlarni milliy qonunchiligimizga implimitatsiya qilish, mintaqada tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash hamda xalqaro tartibotlardan chetda qolib ketmaslik maqsadida xalqaro va mintaqaviy tashkilotlarga a'zo bo'lib kirishni boshladi.

Bugungi kunda horijiy mamlakatlarda va xalqaro tashkilotlarda O'zbekiston Respublikasining 47 ta diplomatik va konsullik vakolatxonalari mavjud. O'zbekiston 110 dan ortiq xalqaro tashkilotlarning a'zosi bo'lib, mamlakatimiz turli xil ko'p tomonlama hamkorlik tuzilmalari bilan o'zaro sherikchilik aloqalarini rivojlantiradi[3].

Shuningdek, O'zbekistonni xalqaro tashkilotlarda faoliyatidagi manfaatli va samarali tomoni shundaki, tashkilotlarga a'zo mamlakatlar bilan aloqalarni yanada mustahkamlashga hamda muammolarni bartaraf etish va barqarorlikka erishishda birgalikda harakat qilishga zamin yaratadi. Iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Integratsiyalashish jarayonini tezlashtiradi.

Belarus Respublikasi ham mustaqil bo'lgach, xalqaro maydonga suveren demokratik davlat sifatida kirib keldi. Belarus diplomatiyasi tarixidagi muhim bosqichlar Birlashgan Millatlar Tashkilotini tashkil etishda ishtirok etgan Belarus Sovet Sotsialistik Respublikasi davriga to'g'ri keladi. Chunki, BMT ga asos solinayotgan Sovet Ittifoqidan Rossiya SFSR, Ukraina SSR va Belarussiya SSR davlatlari ishtirok etganlar. Shu sababli, Belarus BMT ga asos solingandan toki shu kunga qadar uning to'laqonli a'zosi.[4]

Bugungi kunga kelib Belarus mustaqil tinchlikparvar tashqi siyosat olib boradigan, dunyoning turli mintaqalarida strategik ittifoqchilar va horijiy sheriklar bilan hamkorlikni faol rivojlanayotirayotgan suveren davlat sifatida ishtirok etmoqda. Xalqaro tashkilotlar va mintaqaviy integratsiya tuzilmalarida tashabbuskor, shuningdek, xavfsizlik va barqarorlikni masalalarini ishlab chiqishda, xalqaro tinchlikni ta'minlash va aloqalarni mustahkamlashda salmoqli xissa qo'shmoqda.

Bugungi kunda ikki mamlakat ham Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) va uning qoshida turli sohalarda tashkil etilgan tashkilotlarda, Evropada xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti (EXHT), Jahon banki, Xalqaro valyuta fondi (XVF) kabi xalqaro tashkilotlarda; Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi, Shanhay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) Evropa tiklanish va taraqqiyot banki (ETTB) kabi mintaqaviy tashkilotlarda ishtirok etmoqdalar.

O'zbekiston va Belarusni birbiriga yaqindan bog'lab turuvchi tashkilotlardan biri bu – Mustaqil davlatlar hamdo'stligi (MDH) tashkilotidir. Bu tashkilot 1991 yil 8 dekabrda tashkil topdi hamda ishtirokchi davlatlarning barqaror rivojlanishi va xavfsizligiga to'sqinlik qiluvchi har qanday tahdidlarga o'z vaqtida munosib javob qaytarish maqsadida o'zaro muqobil yondashuvlar va kelishilgan amaliy chora-tadbirlarni ishlab chiqish, muammo va kelishmovchiliklarni xal qilish, MDH hududidagi fuqarolarning o'zaro muloqot yuritishlari uchun keng imkoniyatlarni yaratdi.[5]

Bugungi kunda ikki davlat ham MDH ga o'zaro munosabatlarni muvofiqlashtiruvchi mexanizm va bevosita muloqotlar olib borish, davlatlarar o'tasidagi muzokaralarni tashkil qilish, jumladan, tashkilot formatida davlat rahbarlari, tegishli idoralar rahbarlari darajasida ikki tomonlama uchrashuvlar o'tkazish maydoni va ko'p tomonlama hamkorlik uchun sharoitlarni yaratishdan manfaatdor bo'lgan mustaqil davlatlarning birlashmasi sifatida qaraydi.

O'zbekiston va Belarus MDHning a'zosi va tarmoq organlarida faol ishtirok etib kelmoqdalar. Ular tashkilot tashkil etilgandan boshlab uning doirasida munosabatlarga siyosiy tus bermagan holda

iqtisodiy integratsiyani chuqurlashtirish va MDH doirasida amaldagi o'zaro savdo tartibini mustahkamlash tamoyillariga asoslangan, to'laqonli erkin savdo hududini tashkil etish tarafdoridir.

Xulosalar:

Yuqoridagi xalqaro tashkilotlardagi O'zbekiston va Belarusning ishtirokiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, ularning maqsadlari umumiy bir xil mazmun kasb etadi. Jumladan:

- Xalqaro va mintaqaviy xavfsizlikni saqlash, tahdidlarni oldini olish va bartaraf etishda birgalikda harakat qilish;
- Munosabatlarni xalqaro huquq prinsiplariga asoslanib, tinchlik vositalaridan foydalanib tashkil etish;
- Xalqaro teng huquqlilik prinsiplariga tayanib davlatlar o'rtasidagi munosabatlarni do'stlik, hamjihatlik va muammolarni muzokaralarga tayanib xalqaro etish asosiga qurish;
- Terrorizm, ekstremizm, giyohvand moddalar savdosi va global ekologik inqirozlarga birgalikda kurashish;
- Davlatlar bilan ko'p tomonlama iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va gumanitar sohada hamkorlik qilish. Shu kabi umumiy maqsadlarga erishishda O'zbekiston xalqaro tashkilotlar doirasida boshqa davlatlar qatori Belarus Respublikasi bilan ham yaqindan hamkorlik qilib kelmoqda.

Adabiyotlar:

1. Reinfried H., Schulte L. Das Ende aller Sicherheit? Die nukleare Herausforderung an Politik und Strategie. –Regensburg, 1985. –r.5.
2. Zsuzsanna Fejes, Márton Sulyok, Anikó Szalai. Interstate relations. – Szeged: 2019. – r. 57.
3. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligining rasmiy sayti. <https://mfa.uz/uz/cooperation>. 16.04.2020 yil.
4. Cheledinskiy A. Put i perspektivy OON. // Jurnal mejdunarodnogo prava i mejdunarodnyx otnosheniy. . – 2014 – № 3 – S. 5–12.
5. Qirg'izboyev M. O'zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti. – T.: Navro'z, 2015. –B.322.
6. ESTABLISHMENT AND PROSPECTS OF DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN UZBEKISTAN AND BELARUS.. B Ataxonov - Theoretical & Applied Science, 2019
7. O'zbekiston va Belarus davlatlarining hamkorlik aloqalari va ularning huquqiy asoslari. B Ataxonov - Vzgl'yad V Proshloe, 2021
8. Family and Marriage Relations in the Uzbek and Belarusian People in the Middle of the 19th-Early 20th Century. B Atakhanov - International Journal of Culture and Modernity, 2023
9. Consolidation and development of relations between Uzbekistan and Belarus during the years of independence. A Bakhtiyar - Conferencea, 2022
10. The significance of official visits in the relations of Uzbekistan and Belarus. AB Turabaevich - Conferencea, 2022
11. Participation and cooperation of Uzbekistan and Belarus in the Shanghai cooperation organization. A Bakhtiyor - ACADEMICIA: An International Multidisciplinary ..., 2022

12. The role of national and cultural centers in the development of international peace in the country. A Bahtiyor - Asian journal of multidimensional research, 2022
13. Participation And Cooperation Of Uzbekistan And Belarus In The United Nations. AB Turabaevich - The American journal of interdisciplinary innovations ..., 2021
14. COOPERATIVE RELATIONS IN THE DEVELOPMENT OF SCIENCE AND TECHNOLOGY BETWEEN UZBEKISTAN AND BELARUS. AB Turabaevich - Conferencea, 2022